

המחר הווירטואלי

איים

אסף גברון, הוצאת נווים, 205 עמ', 55 שקלים

שרון כהן

ירושלמים מכירים את כתיבתו של אסף גברון ממדורו במקומון "כל העיר". כתיבתו העיתור נאית גולשת כמובן מסוים לרומן הביכורים הזה, וניתנת לזיהוי במידת מה, אך מתוקף אופי הסקסט וזיהי כמובן כתיבה שונה במהותה. סגנונה ייחודי, לוקאלי ומאוד "עכשווי" – קשה לדמיין את האפשרות שהרומן הזה יכול היה להיכתב בנקודה אחרת בזמן, או במקום אחר בעולם. ואף שחלקים ניכרים מן הספר מתרחשים בערים שונות על פני כדור הארץ ובזמנים אחרים בעבר ובעתיד, התחושה שהוא משרה היא עדיין של כאן ועכשיו.

קשה לתקצר את העלילה מבלי לפגוע בחוויית הקריאה, שהיא אינטנסיבית ביותר ולעתים קשה, ומבלי לגלות פרטים חיוניים להתפתחותה. ובכל זאת, זהו במהותו סיפור על אהבה בלתי אפשרית, על מסע גילוי עצמי, על הבנת הבנאליות וחוסר הטעם שבנקמה. איים הוא שחקן כדורגל, אח תאום לראובן, חולה ב"תסמונת אובדן תחושות הגוף", מאוהב בדנה אהבה שמעבירה אותו על דעתו. הוא עושה מעשה שעליו הוא משלם מחיר נפשי ופיסי כל ימי חייו, ועליו משלמת אהבתו דנה מחיר כבד הרבה יותר. מעשהו כופה עליו חיי נדודים ומסתור; בסיומו של הרומן אנו מוצאים את איים בניו זילנד

שרון כהן הוא דוקטורנטית לספרות באוניברסיטת העברית

האפרורית והמדכאת של שנת 2031.

תפיסת העתיד המצטיירת בספר חזקה וריאליסטית מאד; איים מעשן סיגריות העשויות מנייד ממותז, "כלי ניקוטין, עם ויטמינים" (עמ' 179). הוא חובש "משקפי טושיבה אלקטרוניים (...). התאמת מספר אוטומטית לכל רגע של היום" (עמ' 186). עיניו כל העולם נשואות בתקווה ובציפייה אל מדעני וטכנאי מוג האוויר הממשלתיים הנירוזילנדים, העי מלים להוריד את הגשם שלא יד-כבר שנה. כלבים, כמו בעליהם, מחויבים להצטייד במסיכות המסננות את זיהום האוויר הקטלני. בכל מבנה סגור קיימת מערכת "מיווגיטיהוראוור" הפועלת עשרים וארבע שעות ביממה. התחושה המתקבלת היא של קיום נטול ויטאליות, בעולם חשוך ועגמומי, שבו אפילו הפעולה האנושית הבסיסית והפשוטה ביותר – נשימה – מוצאת מרשותו של 'היחיד', נשלטת ומבוקרת על-ידי כוחות שמחוצה לו – הממשלה על זרועותיה השונות. הציפייה הדרוכה של איים ושל יתר אזרחי כדור הארץ לגשם, המרביקה את הקורא עצמו, מסמלת את אולי את הציפייה לסוג כלשהו של ישועה, המאפיינת את סוף המילניום הנוכחי – ההרגשה כי משהו מונומנטלי חייב להתרחש: ביקור חוצנים בכדור הארץ, חורבנו של העולם, או בואו של המשיח. העתיד האפוקליפטי, הדיסטופי, המצטייר בפרק המסכם של הרומן כמשולב עם פתרון מערכת היחסים הסבוכה בין איים ואהבתו דנה – או, ליתר דיוק, אי-הפתרון שלה. מעשיו של הגיבור נטלו מדנה, בין השאר, את היכולת לדבר, ולאחר שנים של העדר תקשורת בין בני הזוג מסתמנת האפשרות שדרשיה ביניהם יתאפשר סוף סוף, הודות לסם חדשני ולאחרות המאפשר לבני אדם לתקשר באופן טלפוני. האלם שנכפה על דנה מעלה שאלות כבדות משמעות העדרו של קול נשי מרובו של הרומן (אין

בפרק "תאומים", המסופר מגרונה של אמו של איים, בכדי "לפצות" על העדרות זו, שכן קולה של האם הוא קול משני לעומת זה של דנה, שהיא הרמות החשובה בחייו של איים, הכוח המניע את חייו והציד שסביבו הם נעים).

ניתן, כמובן, לטעון כי שלילת יכולת הביטוי של דנה מהווה טקטיקה אנטי-פמיניסטית, אפילו מיווגי-נית, המשתיקה את קולה של האשה ומאפשרת את ביטוי הבלעדי של הקול הגברי. אך נדמה כי שתיקתה של דנה היא בעלת "דברים נוספים", הקשורים לגיבור עצמו. דנה דוממת כיוון שרק כך יכול איים להתמודד עם קיומה. איים משתק ומשתיק את דנה, ובמובן מסוים "מאבן" אותה – משמר אותה בעיניו רוחו כאהבת נעוריו הנצחית – מאחר שאינו מסוגל לגשר בין אידיאל האהבה לבין ביטוייה במציאות הקונקרטי של חייו. דנה הופכת לאובייקט, למושא אהבתו הדומם של איים, ולמרות האפשרות המסתמנת לקראת סופו של הרומן כי יחזור לה קולה האבוד, סוגיה זו נותרת ללא מענה. ב"דיאלוג הווירטואלי" הקצר הסוגר את הרומן מצליחה דנה לבטא רק שתי מלים – "אתה משוגע" – ושוב נאלמת דום. מהי משמעותן והשלכתן של המלים הללו? האם זהו אכן קולה של דנה, או שמא זהו דמיונו של איים, שהוזה את חזרתה של דנה לחייו ואולי זהו קולו של איים עצמו, קולה של המציאות הטופחת על פניו? האם זו תחילתה של תקשורת מחודשת, או שמא דנה נידונה לחיי שיתוק ושתיקה נצחיים, לקיום רק במסגרת תודעתו וזיכרונו של איים?

קולה של דנה הופך לשורה של מטאפורות אפשריות, כפי שהיה הגשם המיחול, העשוי להתפרש כחיים מחודשים – או כחרטה סופית, כתקווה – או כמוות וחוסר תקווה. יחסו של הקורא לאיים מורכב, ועובר לאורך הרומן שינויים ותהפוכות. למרות

מעשהו המזעזע והבלתי-נסבל של איים בתחילת הרומן מוצא את עצמו הקורא מפתח אליו, באופן מפתיע, רגשות אמפתיה ותחושת שותפות לגורלו. ההורה הראשונית מפנה בהדרגה את מקומה להבנה את מצבו הבסיסי של הגיבור – שהוא אולי בעצם אנטי-גיבור – מצב של ריחוק וניכור שלו בעל-כורחו מארצו, מאהוביו ומסביבתו הטבעית, ובו כוונן מעצמו.

פטריוק, חברו הטוב של הגיבור, המתקשר אתו, כיאה לעידן האינטרנט, באמצעות דוא"ר אלקטרוני, הופך ל"עץ אלון יציב, קרוב ובלתי-מוסכר בחיים שביורים ולדאדיפים" (עמ' 196) – ומגיש לא רק את המרחק הגיאוגרפי של איים מכל המוכר והאהוב, אלא את התחושה העמוקה כי ניכור, תלישות ובל-כול מלווים אותו באשר הוא, ללא כל קשר למיקומו הפיסי.

"איים" מעורר התעניינות לא רק בקרב קוראים צעירים, אלא בקרב מורים, חוקרים וסטודנטים בקרב רסים לספרות עברית. מקור המשיכה של הספר עשוי להיות הרחף להתגבר על הקושי שבקריאה, הנובע מתחושת הזעזע והרחיקה; ואולי זוהי "מציצות" מעוותת הדומה במובן מסוים לציפייה בטרטי "סנאף", שכן זהו ספר ויזואלי מאוד – כמעט "קולנר עי". אך נדמה כי בבסיסה מונעת הקריאה על-ידי היכרותנו עם עולמו של הגיבור, והזדהותנו עם מצוקותיו.

במובן זה רומן הביכורים של גברון, למרות חוסר הליטוש שבו, הוא בבחינת sign of the times – מראה המשקפת את המציאות העגומה של חייו – הצמא הסימבולי לגשם, העדר תקשורת בלתי-אמצעית בין בני אדם, תחושת התלישות, הניכור והברידות המאפיינת את עידן המחשבים, הדואר האלקטרוני והמציאות הווירטואלית.